

ISSN 2249-510X

**A Peer Reviewed and Refereed Journal of
Kashmiri Literature and Language
Department of Kashmiri
University of Kashmir**

قدیم شریات بل دبدتہ شیخ العالم

آصف قادری

تلخیص:

شاعری پختے پر تھ دورس مژرانسانی احساساتن تے انسان سندس دل و دماغس رنزاوان روزہڑ تے یہ ڈپ زستہ دانشورن، ادپن، مفکرن، گونماتن تے نقادن ہند دل پانس کن پھر ان روزہ۔ زندگی تے کائناتگ ادراک چھ اکھ دانشورانہ عمل تے انسان چھ پر تھ چپر چ ہیت تے امکو گون معلوم کرنے باپت پنے عین جذبن، ہوش تے حواس کام ہوان یاونو سنتھ پاٹھکو زپہ چھ عقلہ تے شعورس و تھ ہاک بناوان۔ لہذا چھ کائناتکو تمام موجودات اکھ رازتھ پر تھ کاٹھہ پر کھ تھاون دول چھ پنھ تجربہ فہم تے ادراک سترا تھ و سعت بخشان۔ شریات تھ چھ یتھے اک علم یس تخلیقی، تخلیکی تے لاشعوری عملہ سترا وجود چھ پر اوان۔

کلیدی الفاظ: انسانی، احساساتن، مفکرن، گونماتن، دانشور، حواس، کائیت

جمالیاتکر ماہر، فلسفی، ادبی نقاد تے لسانیاتکر مفکر چھ شریاتکس وجودس و سعت دس مژر محور روزی تھ

اتھ زندگی ہندس فلسفہ ستر واٹھ دوان روڈی مت۔ یتھ پاٹھر چھ شعريات باقی علمن ہندر پاٹھر اکھ
متھر ک صيغہ یتھ مژر پر تھر و ز تھر باتن ہنڑ گنجائش تے آثار نظر چھ گٹھان۔

ژوڈا ہم صدی چھے کشپر مژر تو ارجمنی، سیاسی تے ادبی لحاظہ سبھاہ اهم۔ کشپر چھے آباد گٹھنے پتھے
واریا ہن تھند پن تے فلسفہن ہنڑ اوں روڈی مڑ۔

ژوڈا ہمہ صدی تام اس کشپر بدھ متگ اکھا ہم مرکز تے زبان رنگو اس پیٹھ کس فضھس سنکرت تے باقی
وو پر زبان ہنڑ بوے یوان۔ لل دبد ییلہ ۱۰ تھر بدھونس فضھس مژر پنھ نین خیالاتن ہند اظہار اکھ اگ
انداز کور، کاشرن بائے یہ اتھ مژر اکھو آواز تھ آہنگ۔ للہ و اکھ تھ شیخ شر کو اس کا شر زبان مژر اکھو
آواز تھ و نیکتام و رتاو نہ آہمہ و کاشر بوش عزاداروے کھوتے پڑا نہ تے سرس مانہ یوان۔ یتھ پاٹھر
ہمکو ۱۰ تھ زل دبد تھ شیخ العالم چھ تم زبڈی شاعریم سانہ شعری کا ناتکہ ابتدائی کا لکون نما بند چھ۔

پاس لا گتھ رو دکھ مئے ڑے	مئے ڑے ژھانڈ ان لوسم دوہ
پاس مژر ییلہ ڈیوٹھکھ مئے ڙے	مئے ڙے تے پاس ڈتم ژھوہ

(للہ دبد)

ڈپشتح انارس گریم گٹھ	دنیا کس تئش مئس نارس
مئ را ڈڑورس تارس و تھ	شیطانی لش لجم پیڑا نبارس

(شیخ العالم)

لل دبد تھ شیخ العالم ہندس کلامس سام ہتھ تے قدیم شعرياتگ مطالعے گر تھ چھ یہ کتھ
عیاں سپدان ز شعرو شاعری چھے کشپر ہند پرون تے محبوب مشغلہ رو دمٹ۔ لل دبد تھ شیخ العالم ہند شعر
سر ما پی تھ فنی ڈسیپل تھ چھ ظاہر سپدان ز یکن چھے تڑھ کا نہہ روایت ڈکھ آسمہ یوسفہ یونوئر جامی ڈل تھ

تے اضافے کرتھ بزوہ پکناو۔ دراصل چھ انسان گوڑ پڑھے پنزا احساسات، جذبات تے خیالات اکھا کس تام
واتناو نہ خاطر لفظن ستر گندان رو دمٹ۔ زمانہ تے حالات ستر چھ زندگی ہندس مرازس مژتہ تبدیلی
یوان تے نتیجہ چھ نیران ز شعر و ادب مزانج تے منہاج تے چھ بدلاں روزان۔ امہ بدلاوک احساس اوس
زندگی ہنزہ سست رفتاری ستی گوڈ گوڈ کم مگرنی، فکری تے فلسفیانہ بحوث نویسون چن ترایو ستر آجہ اتح سست
رفتاری مژکی۔

مل دید تے شیخ العالم چھ کاشتہ شاعری سہ تھور تے بھر عطا کران یُس نہ آتح امہ بروہہ کائسہ اوس
محشمت تے امہ علاویو سہ لفظ ڈاؤریکو ورتا وہ چھے سوچھ سبھے کاری گرانہ، فلسفیانہ تے دا نشمند انہ یکہ ستر
یہند کلام یون تے بدون ترائے تے سربز انہار پراواں چھ۔ معرفت کہ اکہ وسیع سو در مژہ ڈھانیہ و سستھ
یمو یم مولیو جو ہر حاصل اگری تے پتھے کر کھیم جو ہر راتیں الوقت زبانہ ہندہن لفظن مژہ ڈر تھ تیار تے خوش ہن
شعر قلبن مژہ ڈر تھ لوکن بروہہ گنہ پیش۔ شاعری ہنزہ اکھ خصوصیت چھے جدیائی لفظن ہند وقوع تے
ورتاویہ ڈپ زتہ مختلف تصورات باونک خالص حرپ۔ للہ دید تے شیخ العالم ستر شاعری مژہ چھ شیہین
ہند ورتا وعروجس پڑھ۔ شیخ العالم یم شیہین پنہ شاعری مژہ ورتا وان چھ تمن مژہ چھ اکثر بصری نوعیت بیلہ
زن مل دید پنہ ہن واکھن مژہ تمن شیہین ہند استعمال چھ کران یم سائز لمسی حبس متناہر چھ کران۔ مثلاً

دما دم کو رمس دمن ہالے	پر زلیوم دپھ تے نینیم ذاتھ
أندریم پر کاش نپر ژھوٹم	گٹھے روٹم تے اگرمس تپھھ

(مل دید)

دارس دوڈر ژام ژنڈنس	سوارس ڈلڈل آم تھکانو
نارس کیاہ کر تھے دوزخنس	و تھ راؤنس ژینتہ میانہ پانو

(شیخ العالم)

سنگر کلین ماہن ہندون چھ ز جمالیات تک جذبے چھ تیختے یتھ سیتار چین تار مژشو گلگھ ساز چھ یس
مضراب دنے ستر بوزن وال اس اکھ جمالیاتی کیفیت بخشان چھ۔ تیختے پاٹھو چھ لل دبدتے شخ العالمِ سندو
شعر پرنے، بوزنے یادو چھنے پتھے انسان سئزمن کمن نام رگن مضراب دھ انسان سائز حالت پر کیف
باوان۔ لل دبدتے شخ العالمِ سئز شاعری چھے سائنس اندر و نس تیخته حظ دوان یمیمہ ستر اکھ انسان رس چھ
پڑاوان۔ یہ ز شاعری مژر چھ ”رس“ پڑاو پنج اکھڑا مثال نظر گوہان یعنی سائز جمالیاتی حبس چھ بیدار
سپدان۔ مثلًا

لل بو ڈالیں سومن باغہ برس و چھم شوس شکھتھ ملپتھ تے واہ
تترے کرمس امر پتھے سرس زندے مرستے منے گر کیاہ
(لل دبد)

دل چھے گاڑتے ہوکھ مو تراون ذکر ہند پور دس لسہ یو توے
(شخ العالم)

یتھ پاٹھو چھ یہ ون مناسب باسان ز شاعری پر تھیں حظ حاصل چھ سپدان سہ چھڑ کہ ”
رسک“ جمالیاتی پہلو۔ سنگر کت شعری جمالیات چھ تمن ادبی عالم ہند دیت یم کشپر مژل دبدتے شخ
العمس بزوہہ و تھیت چھ تے یتھ پاٹھو ہیکو و تھے ز تمن عالم ہند نظریات اسکر ٹزو دا ہمہ ہند ہن یمن
کا شرہن شاعر ان ورث میلود ترے یمن دون شاعر ان ہند کلام ہیکو مذکور نظریات تحت مولنا و تھے۔

سنگر کت شعریات تک اکھ دلچسپ تے خوشون پہلو چھ یہ ز اتحہ پڑھ سپز ساروے کھوتے زیاد کام
کشپر ہنڑ وادی مژر تے کا شرہو اچاریہ ہو چھ اتحہ و تھے بونس مژر خاص تے اہم روں ادا کور مٹ۔ بھا مہہ،
اُد بھٹ، وامن، آنندور دھن، مُمٹ، ابھیو گپت بیتر چھ تم فلسفی تے نقاد یمو شعریات تک خزانہ پنہ نو خیالات تے
ہنی صلاحیہ و ستر پر کور۔ یو دوے اسک مطالعہ کرتھ و نو ز النکار، رسیبہ، وکھرو قی، دو نے تے اوچتیہ و غار چھ تم

شعری نظریات یمن ہندو انہارتے آثارل دیدتے شخ العالم سفر شاعری مژناظر گوہان چھ مگر یہ کتھ پڑا سہ
ژیس تھاون زیہند کلام چھ دوئے عتر مالامال۔ امی دوئے آسن دیست نہ یہندس کلامس ازتم پروں
گوہنه تے نتیجہ دراو زیہ اوئے پرانے واد کر پاٹھک مشر اوئے۔ اگرچہ یمن دوئی ہند مقصد صرف تے صرف
ولیں تام واتن والین خیالن زو دن اس چھنے دویم کتھ زامہ عتر گیہ ادب تے بے بہا خدمت تے یتھ
پاٹھک چھ اس کو قدم شعرياتچ رڑھرن تے یہندس کلامس مژرجاپہ جاپہ و چھان۔

كتابيات:

محروم رشید۔ ”بخارتی سندو ز ژور افسانہ: کیلہ سرسری کتھ“۔

انہار (کاشر افسانہ: موضوعی تے ہتی تجربہ) کاشر ڈپارٹمنٹ، کشمیر یونیورسٹی، حضرت بل سرینگر